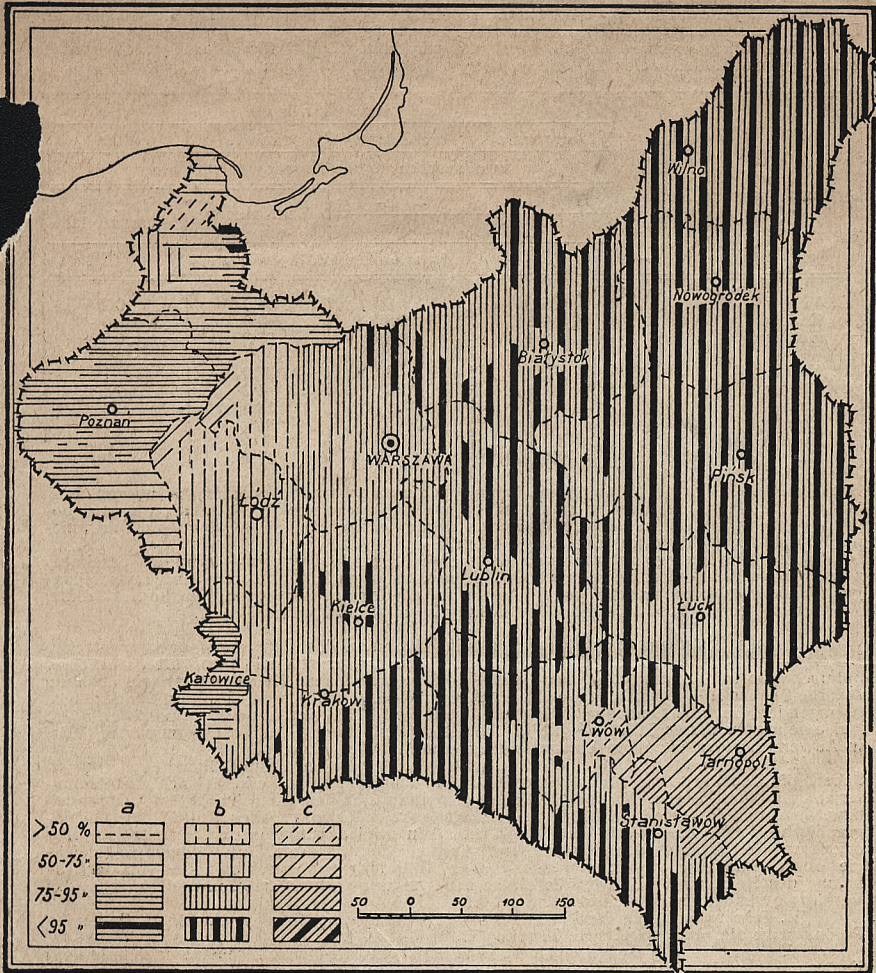
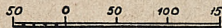

Z Instytutu Geogr. U. J.

	a	b	c
> 50 %			
50-75 %			
75-95 %			
< 95 %			

Legenda:

a = budynki murowane, b = budynki drewniane, c = budynki gliniane. Uwaga: Zasadniczo naniesiono powiatami budownictwo panujące t. zn. stanowiące co najmniej 50%. W wypadku braku absolutnej przewagi notowano przewagę względną (patrz Tabl. B).

Legende:

a = Gemauerte Gebäude, b = Holzgebäude, c = Lehmhütten. Anmerkung: Grundsätzlich ist die herrschende mindestens 50% ausmachende Bauart bezirkweise dargestellt. Wo kein absolutes Übergewicht herrscht, wurde das relative Übergewicht zum Ausdruck gebracht (s. Tabelle B).

WIKTOR ORMICKI.

Zewnętrzne oblicze wsi polskiej. Physiognomie des polnischen Dorfes.

I. Budulec jest tym elementem, który niezwykle ostro wyciska piętno w krajobrazie antropogeograficznym. Obserwowana pod tym względem wieś polska zdradza ogromną przewagę budownictwa drewnianego. Posiada ono absolutną większość (t. j. ponad 50% ogółu budynków w danym powiecie) na 82% powierzchni państwowej. Budowle murowane opanowują 11,3% Rzeczypospolitej, gliniane 5,1%. Na obszarze, przekraczającym nieco 6.000 km² (1,6%) panuje obecnie (1921) „stan równowagi” w zastosowaniu poszczególnych materiałów budowlanych.

II. Zależność geograficzna. Budowla murowana dominuje w Polsce Zachodniej, gliniana w Południowo-Wschodniej. W obu wypadkach materiał budowlany znajduje się na miejscu a rozmaity sposób użytkowania go (po wypaleniu względnie w stanie surowym) jest miarą różnic kulturalnych. Uwarunkowanie fizjograficzne sprowadza się nie

tylko do wystąpień gliny, al-
 lasów. Ich brak (niezależnie od przyczyn klimatycznych, to znówu gospodarczych) idzie
 w parze ze słabszą popularnością budynku drewnianego, podczas gdy silniejsze skupienia
 lasów (dzięki większej popularności) podnoszą odsetek budownictwa drewnianego.

III. Typowy układ stosunków w poszczególnych okolicach Polski podaje załączona tablica (część A).

IV. Dynamika problemu. Zewnętrzne oblicze wsi polskiej ulega zmianom. Dowodzi tego druga część (B) powyższego zestawienia.

Geograficzne rozmieszczenie wzmiankowanych tam powiatów informuje o kierunku, z którego nadchodzi nacisk kulturalny, dalej o kierunku, w którym zmierza, jakoteż o oko-

Powiaty Bezirkshauptmanschaft	B u d y n k i			
	murowane	drewniane	gliniane	inne
	w odsetkach ogółu zabudowań powiatu			
	Gemauerte Gebäude	Holz-	Lehmhütten	Anderes Baumaterial
	in % aller Gebäude im Bezirke			
A. Tczew	95·5	0·8	3·6	0·2
Kosów	0·2	99·8	0·0	0·0
Husiatyn	2·2	0·5	97·3	0·0
B. Kartuzy	37·1	24·9	37·9	0·1
Chojnice	44·4	51·3	4·2	0·1
Kutno	38·0	42·9	18·9	0·2
Koło	31·7	36·5	31·7	0·1
Konin	24·1	43·6	32·1	0·2
Lwów	14·1	36·6	49·7	0·0

licznościach, ułatwiających względnie hamujących zmiany (dawna granica polityczna, brak lub dostatek lasu, położenie w stosunku do ważniejszych szlaków komunikacyjnych, bogactwo glin i t. d.). Szczególnie charakterystycznym jest wysunięcie się domów nie drewnianych Kujawami w kierunku Warszawy i Lubelskiego.

Jako osłabszego zabudowania drewnianego, zmiennym jest kierunek przekątny północno zachodni-południowo wschodni, odpowiadający równocześnie osi intensywniejszej gospodarki rolnej, co nasuwa myśl o związku między intensywnością gospodarki rolnej a przeważającym stosowaniem takich lub innych materiałów budowlanych.

I. Das Baumaterial ist dasjenige Element, das dem antropogeographischen Landschaftsbilde die eigenartige Prägung verleiht. In dieser Hinsicht betrachtet, verhält das polnische Dorf ein starkes Übergewicht des Holzbauesens. Dieses bildet die absolute Mehrheit (über 50% aller Gebäude im gegebenen Kreise) auf einem 82% der Landesfläche betragenden Gebiete. Gemauerte Gebäude bedecken 11·3% des Landes, Lehmhütten 5·1%. Auf einem etwas über 6.000 km² (1·6%) übersteigenden Raume herrscht gegenwärtig (1921) in Anwendung der einzelnen Baumaterialien ein Gleichgewichtszustand.

II. Geographische Bedingtheit. Das Mauergebaude überwiegt im westlichen, die Lehmhütte im südöstlichen Polen. In beiden Fällen befindet sich das Baumaterial an Ort und Stelle. Die verschiedene Verwendungsart desselben (nach dem Ausbrennen bzw. in rohem Zustande) bedingt die Verschiedenheit der materiellen Kultur. Die physiographische Bedingtheit beschränkt sich nicht allein auf das Auftreten der Tonerde, sondern offenbart ihren Einfluss dank der charakteristischen Waldverteilung. Der Waldmangel (gleichviel ob aus klimatischen oder wirtschaftlichen Gründen) wird stets begleitet von der Abnahme des Holzbaues, wogegen die stärkere Bewaldung (gegenwärtige und historische) das Verhältnis des Holzbauesens bedeutend hebt.

III. Die typische Gestaltung der Verhältnisse in den einzelnen Gegenden Polens zeigt die oben angeführte Tabelle (Erster Teil: A).

IV. Dynamik des Problems. Die Physiognomie des polnischen Dorfes unterliegt Veränderungen. Das beweist der zweite Teil (B) obiger Zusammenstellung. Die geographische Lage der dort erwähnten Bezirke unterrichtet über die Richtung woher der kulturelle Druck kommt, wohin er zieht, sowie über diejenigen Umstände, die für Änderungen förderlich bzw. hinderlich sind (frühere politische Grenze, Waldmangel oder Waldreichtum, Lage im Verhältnis zu wichtigeren Kommunikationswegen, Überfluss an Tonerde u. dgl.). Besonders kennzeichnend ist das Verschieben nicht hölzerner Gebäude in Kujawien in der Richtung gegen Warschau und Lublin. Die Achse des schwächeren Holzbauesens verläuft in der Diagonalrichtung von Nordwest gegen Südost und deckt sich zugleich mit der Achse der intensiveren Agrarwirtschaft, woraus auf einen Zusammenhang zwischen der Intensität der Agrarwirtschaft und der überwiegenden Anwendung dieser oder jener Baumaterialien geschlossen werden kann.

Literatura (Literaturverzeichnis).

1. Budynki — Pierwszy Powszechny Spis Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 30 września 1921 roku. Statystyka Polski XIII., Warszawa 1928. Bâtiments — Le premier recensement général de la République Polonaise du 30 septembre 1921. Statistique de la Pologne.
2. Sochaniewiczówna J — Materiał budowlany wsi polskiej. Les matériaux constructifs des bâtimens ruraux en Pologne. Czasopismo Geogr. 1928, IV, 86—98.
3. Ormicki W. Mapa intensywności gospodarki rolnej w Polsce. La carte d'intensité de la production agricole en Pologne. Wiadomości Geogr. 1929, Nr. 4.